

Эхэ хайхан нютагаа эб жамта мандуулаа!

БУРЯАД ҮНЭН

1921 оной
декабриин 21-нээ
гарана

Бүгэдэ
арадай
газетэ

1996
ИЮНИИН
11
Зулай эхин харагшан
могой харын 25
ВТОРНИК
гарагай 3
№109 (19449)
Газетын сэн
хэлсээтэ.

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН ҺУНГУУЛИИН КОМИССИДА

"Бурятия" газетын редактор Э. Д. Дагбаевта, "Буряад үнэн" газетын редактор А. Л. Ангархаевта, "Правда Бурятии" газетын редактор А. Р. Базархандаевта, "Молодёжь Бурятии" газетын редактор А. Л. Дружининга.

Б. Н. Ельциниие хунгалтын үедэ дэмжэлгын республиканска штабай түрүүлэгшын орлогшо А. Г. Лубсановай эмхидхэн пресс-конференциин материалнууд танай газетэнүүдтэ толилогдоо.

Тиэхэдээ Б. Н. Ельциниие хунгалтын үедэ дэмжэлгын республиканска штаб участково хунгуулиин бүхы комиссинуудта өөһэдынгөө түлөөлэгшэдые оруулха (хунгуулиин комиссинуудай дэргэдэ комитетүүдые эмхидхэхэ) тухай А. Г. Лубсановай мэдүүлгэ "Россин Федерациин Президентын хунгалта тухай" Федеральга Хуулитай харшадана.

Жэшээн, хуулиин ёһоор хунгуулиин комиссинуудай дэргэдэ ямаршые комитетүүдэ байгуулагдажа болохогүй. Кандидадуудай гү, али тэдэнэй даабаряар кандидатуудай этигэмжэтэ нюурнуудай, хунгуулиин нэгэдэлнүүдэй, хунгагшадай үүсхэлшэ бүлэгүүдэй даабаритадай, мүн Россин Федерациин Юстициин министрствэдэ бүридхэдэ абтаһан нийтын нэгэдэлнүүдэй гү, али тэдэнэй нютагай таһагуудай эльгээһэн зүблэхэ эрхэтэй комиссийн гэшүүдэ болон ажаглагшад участогта байха аргатай.

Б. Н. Ельциниие хунгалтын үедэ дэмжэлгын республиканска

штаб хунгуулииншые, нийтыншые нэгэдэлэй статустай бэшэ, тиимэхэ тэдэ республикын газар дээрэ эмхидхэгдэн хунгуулиин нэгэшые комиссида өөһэдынгөө түлөөлэгшэдые эльгээхэ эрхэгүй. Иимэ мэдүүлгэнүүдые хэжэ болохогүй тухай А. Г. Лубсанов хэргылэгдээ.

А. Г. Лубсановһаа харюу абтанхай, тэрэнь доро хабсаргадана. Тус мэдээсэл болон А. Г. Лубсановай харюу толилхые дурадханаб.

Буряад Республикын
хунгуулиин комиссийн
түрүүлэгшэ
Н. М. ЦЫГАНКОВА.

Б. Н. Ельциниие дэмжэлгын республиканска штабаа түлөөлэгшэдые хунгуулиин комиссинуудта оруулха гэжэ пресс-конференци дээрэ минии хэһэн мэдүүлгэ тушаа 1996 оной майн 31-дэ Танай эльгээһэн асуудалаар иимэ тайлбары үгэхэ зэргэтэйб гэбэл, Б. Н. Ельциней тала баригшэдые шэлэхэ хэрэгтэ штаб туһа хүргэһэн байна. Харин эмхидхэлэй болон хуули ёһоной талаар документнүүдые бүридхэжэ, хунгуулиин комиссинуудта түлөөлэгшэдые эльгээхэ тухай эсэсэй шийдхэбэриие этигэмжэтэ

нюур В. В. Морозов болон хунгагшадай үүсхэлшэ бүлэгүүдэй Буряад Республикадахи даабарита түлөөлэгшэд И. Н. Егоров, Г. А. Новокрестьянских абаһан, мүнөөшые абажа байһаар.

Танай хуулиа эрилтые зүбшөөгөөд, саашадаа иимэ юумэн дабтагдахагүй гэжэ мэдүүлэнб.

Б. Н. Ельциниие хунгалтын үедэ дэмжэлгын республиканска штабай түрүүлэгшын орлогшо
А. Г. ЛУБСАНОВ.

ТУҢАЛАМЖА, ДЭМЖЭЛГЭ ҮЗҮҮЛБЭ

Улаан-Үдэ хотодо сүүдэй-медицинын экспертизын республиканска бюрогой байшанда залгалаа барихын тула Буряад Республикын Президентын нөөсэ жасаһаа 1 миллиард 968 миллион түхэриг һомологдоо.

Баргажанай-Адаг һууринай байгуулагдаһаар 330 жэлэй ойдо зорюулагдаһан хэмжээ ябуулга үнгэргэлгэдэ Буряад Республикын Президент нөөсэ жасаһаа 10 миллион түхэриг таһалжа үгэбэ.

Хүдөө ажахын үйлдэбэриин эдэбхитэй эмхидхэлшэ, нийтын ажал ябуулагша Цырен-Дондок Семенович Семеновой музейн нэгэдэнэтэй дашарамдуулан, республикын Президентын нөөсэ жасаһаа 3 миллион түхэригэй дэмжэлгэ Мухар-Шэбэрэй аймагай нютагай өөһэдын хүтэлбэридэ үзүүлэгдэбэ.

Буряад Республикын Президентын шийдхэбэрээр нөөсэ жасаһаа республикын

хүдөөгэй хургуулинуудта мүнгэн һангай туһа хүргэгдөө.

Заһабарилгын хүдэлмэри хэһын тула Шимкинэй интернат дунда хургуулида, Орлигой дунда хургуулида, тус тустай 50 миллион түхэриг һомологдоо. Тэрэнэй байгуулагдаһаар 70 жэлэй ойтой дашарамдуулан, Захаминай аймагай Үлэгшэнэй дунда хургуулида 20 миллион түхэриг таһалагдажа үгтэбэ.

Буряад Республикын
Президентын ба
Правительствын хэлбэлэй
албан.

СЭБЭР УҢААР ХАНГАХА

Байгалай оршон тойронхи нютагуудые һайн шанартай ууха уһаар хангаха асуудалаар Правительствын Байгал тушаа комиссийн үзэмжэдэ табигдаха материалнуудые Уһанай ажахын талаар комитет энэ долоон хоногто бэлдэхэ. Инвестиционно политика бэлдүүлхэ талаар республиканска программын проектые Экономикын министерство бэлдэжэ байна.

Зунай амаралтын үедэ хуулиин һаһа гүйсөөгүй хүрүүд, басагадые саг зуура ажаллаар хангаха талаар эмхидхэлэй хэмжээ ябуулгануудые Ажалай ба ажаллаар хангалгын министерство хаража үзэхэ

байна. Буряад Республикын гүрэнэй налогой инспекци банкнуудай түбэрийн гуримые сахиха асуудалнуудаар Россин гүрэнэй налогой албанда материалнуудые бэлдэхэ юм. Хүүгэдэй асуудалнуудай талаар республиканска конференциин дүнгүүдые Хүн зониие социальна талаар хангалгын министерство энэ долоон хоногто согсолхо, элүүржүүлгын зунай лагерьнуудай хэр бэлэн болгогдоһые шалгаха юм. Хорого судосуудые үйлдэбэридэ хэрэгдэдэи предприятинуудта шалгалта үнгэргэгдэхөөр хараалагдана.

Хүндэтэ
уншагшад!

«БУРЯАД ҮНЭН»

газетэдээ
1996 оной
хоёрдохи хахадта
захил хэгты!

Июниин 25 болотор 6 харын
захил хэхэ аргатайт.
Захилай сэн:
Хотодо - 87600 тух. Хүдөөдэ - 73050 тух.
Пенсионернүүд, инвалидууд, олон хувгэдтэй
гэр бүлынхид хотодо - 71850 тух.

Хүндэтэ уншагшад! Почтын албанай буряад уншагшадай талые хаража, захилай болзорые һунаһан ушариар һамбаашалан, үлэһэн саг соо эдэбхитэйгээр "Буряад үнэн" захиял даа!
Газетын редколлеги.

ХАБАРАЙ ҮДЭР ЖЭЛЫЕ ТЭЖЭЭДЭГ

Хурамхаанай аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо хабарай тарилга хэдышые тоһо түлишын материалнуудай, трактор, машинын нөөсэ хэрэгсэлнүүдэй дуталдаашые һаань, хабарайнгаатарилга яһала саг соогоо үнгэргөө гээшэ. Нэн түрүүнтракторно-гарян ажалай хүтэлбэрилэгшэдэй, бригадануудые - Александр Галсанов, Виктор Баянгуев гэгшэдэй ажалаа һайнаар эмхидхэжэ, энэ жэлдэ таряанай баян ургаса абахын тула али ехээр оролдоһыень сэгнэнгүй байхын аргагүй. Мүнөө сагта өөрын таряа талхагай байха гээшэ одоол шухала болонхой. Жэшээлхэдэ, манай Бархан нютагта пекарни болон сепараторна пункт нээгдэжэ, нютагайхид эдэе хоолоо, һү тарагаа буйлуулан, бээе тэжээхэ аргатай юм.

Мүнөө жэлэй хабарай тарилга богони сагай болзор соо үнгэргэгдэбэ гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Илангаяа дүршэл ехэтэй, үнийнэй механизаторнууд Галсанжаб Гуржабон, Бата Гомбожапов, Баяр Банаев, Багажаб Яковлев, залуу механизаторнууд Зандан Жамсарайов, Гуслан Кушев, Жаргал Кушев, Бата-Жаргал Эрдэниев гэгшэдые онсо

тэмдэглэхээр. Тиимэхэ нютагайхидэй зүгһөө таряашадта гүнзэгий баяр хүргөөд, ходоодоо элүүр энхэ, зол жаргалтай байхыень хүсэнэб. Мүнөө айл бүхэн огород таридаг гээшэ ааб даа. Хабарай үдэр жэлые тэжээдэг гэһэн арадай үгэдэл, нютагаархиднай оролдобо гээшэ. Гадна оршон тойронхи байгаалияа ариг сэбэр байлгаха зорилготойгоор нютагтамнай хаа хаанагүй модод таригдана, бог шорой сэбэрлэгдэнэ. Мүнөө үедэ республикадмай ойн түймэрнүүд ехээр һүжэржэ, ехэһэн гай тодхор үзүүлнэ гэжэ мэдэнэбди. Тиимэхэ ой соо түймэрһөө хэргылхэ ябуулга хэгдэхэ шухала.

Мүнөө дээрэ нютагай ахамад агроном Валериан Бадмаев үдэр бүри ажахынгаа таряалан дээгүүр ябажа, мүнөө жэлдэ баян ургаса абаха гэжэ ехээр оролдоно гээшэ. Зүгөөр ямаршые ажал хүлһэ адхаагүй һаа, бүтэдэггүй гэжэ мэдээнэй. Тиигэнгүй ажамадархамнай бэрхэтэйхэн болоно ха юм. Һайн эхин табигдажа, баян ургаса абтаха гэжэ батаар найдая!

Б. ДОНДУПОВ.
хүдөө бэшэгшэ.

Улаан-Үдэхотодо оршодог "Центральное" гэхэн автотранспортна предприяти 1988 ондо байгуулагдан юм. Тэрэниие Арадай Хуралай депутатадта кандидатадаар дэбжүүлэгдэһэн Валерий Владимирович Красников хүтэлбэрилдэг.

Бүхы янзын үйлэдбэринүүдэй хүсэн түгэс ябуулагдадаг үедэ тус предприяти арадай хэрэглэмжын эд бараа шэрэдэг хүсэтэй ажыхнуудай нэгэн байһан юм. Мүнөө али бүхы үйлэдбэрийн хэмжээнэй доошолһон үедэ эд бараа шэрэхэ захишье үсөөн ородог болонхой.

—Урда жэлнүүдтэ автотранспортна 150 автомашина үдэр бүхэндэ харгыда гарадаг һаа, мүнөө 45 автомашина ажалда хабаадуулагдана, — гэжэ "Центральное" автотранспортна предприятиин директор В. В.

Дэлгүүр: шэнэ шэнжэнүүд

шэнэлэгдээ, шэнэ цехүүд түхээрэгдээ. Хитад оронһоо асарагдаһан оньһон түхээрэлгэнүүд тодхогдоо.

Бидэ анхан автотранспортна гараж байһан газарта орожо харабабди. Нэгэдэхи дабхартань Ангарск хотын химическэ комбинатаа асарагдаһан гранул болгодоһон полиэтилен ба полипропилен зүйлнүүдээр дүүргэгдэһэн олон мэшээгүүд жэрүлдэнэ. Баруун хойто буланһаань эхилээд мүнөөнэй оньһон түхээрэлгэнүүд хабсаргаданхай. Гранул болгодоһон полиэтилен зүйлһөө горчица, майонез хэхэ амһартануудые, машинын тоһо хэхэ элдэб хэмжүүрэй канистрануудые, мүн эдөө хоолой зүйлнүүдые хэхэ тусхай амһартануудые эндэ бүтээн гаргана. Тиигэжэ гранул болгодоһон

ҮЙЛЭДБЭРИЙН ХАРИЛСААНУУД ҮРГЭДХЭГДЭНЭ

Красников хэлэнэ. — Дэлгүүрэй харилсаануудай оршондо предприятиингаа ажамадарха арга бэдэрхэ хэрэгтэй болоо. Ажалшадаа салин хүлһэтэй, ажалтай үлөөжэ зорилгоор шэнэ үйлэдбэри эрхилхэ гэжэ шиидэбди.

Хитад ороной түлөөлэгшэдэй туһаар хоёр талаһаа мүнгэн зөөриез тэн хахадаар хамжаһанай ашаар "Тон-Синь" гэхэн хамтын предприяти нээгээбди.

Россин гүрэнэй талаһаа "Центральное" автотранспортна нэгэдэл, Хитадай талаһаа "Тай-Лун" гэхэн худалдаа наймаанай-промышленна компани хамтаржа, 1 млрд. 300 млн. түхэригэй мүнгэн зөөритэй "Тон-Синь" предприяти эмхидхэн байгуулаа. АТП-гэй автотранспортна мастерской болон гаражнууд нэльбэн

полиэтилен, полипропилен утаһаар даһанһаа эхилээд, хүн зоной хэрэглэмжын бутархай бусад зүйлнүүдые амһарталха мэшээгүүдые бүтээн гаргана. Эдэ мэшээгүүдые Эрхүүгэй областиин Усолье-Сибирское хотын даһна үйлэдбэрилдэг комбинатадта худалдажа, ашаг олзо оруулна. Тэрэшэлэн тус нэгэдэл иимэ мэшээгүүдые үйлэдбэрилхэ талаар Турциин даһна олзоборилдог уурхайтай 6-7 млрд.

түхэригэй хэмжээнэй продукция эльгээхээр хэлсээ баталанхай. Мүн нэрлэгдэгшэ химическэ зүйлнүүдһээ "Тон-Синь" предприятида эд бараанай хайрсагуудые бүхэлхэ лентэ үйлэдбэрилжэ, Буряад Республикын мяханай комбинат, БМДК, Сэлэнгын ЦКК, Эрхүү хотодо оршодог Зүүн Сибириин хирпиисэ

үйлэдбэрилдэг заводе хангадаг байна.

—Сибириин болон Алас-Дурна зүгэй үргэн ехэ дайдаа иимэ продукция үйлэдбэрилдэг предприяти ганса манай эндэ юм, — гэжэ "Тон-Синь" предприятиин директор Александр Петрович Ринчинов хэлэнэ.

—Олохон заводууд үйлэдбэрилһэн продукцияа түмэрлентээр, проволокоор уяжа, бүхэлжэ гаргадаг. Энэндэнь хэды шэнээн шабын түмэр хэрэгтэй гэшэб. Тиихэдэнь бүхы дэлхэй дээрэ химическэ зүйлнүүдһээ бүтээһэн лентэ хэрэглэдэг болоһоор үнинэй. Тэрэниие бүтээн гаргахата, гарза багатай, үнэгүйшье ха юм даа.

Гадна "Центральное" автотранспортна нэгэдэлэй дэргэдэ оёдоллой цех хүдэлнэ. Энэ цех үшөө үргэдхэгдэхөөр

хараалагданхай. Мүнөө дээрэ эндэхи оёдолшоод С. Р.-С. Цыбанова, С. Б. Цыренова болон бусад юниин 16-да болохоёо байһан хунгалтада хунгуулин бүхы округууда хэрэгтэй болохо Россин болон Буряад Республикын 800 тугуудые оёхо захил абанхай, сүлөөгүй хүдэлжэ байгаа хэн.

"Тон-Синь" гэхэн хамтын предприятида Заречнэ, Туламжа, Солдатска, Исток хууринуудай 36 ажаһуугша хүдэлнэ.

Хитадһаа эльгээгдэхэ 1 млн. американ доллар сэнгтэй оньһон түхээрэлгэнүүдые эндэхи ажалшад мүнөө хүлээнхэй. 1996 оной дүүрэгтэр тус предприятида хүдэлмэрийн шэнэ хууринуудые байгуулжа, үшөө 70 хүниие ажалда абаха түсэбтэй. Эндэ гол түлэб эхэнэрнүүд, инвалидууд хүнгэлэлтэтэй гуримаар ажалана.

Мүнөө дээрэ тус предприятиин ажалай бүтээсэ бага, үйлэдбэрилһэн продукция үнэтэй. Саашадаа предприятиин хүтэлбэрилэгшэд үйлэдбэриез үргэдхэхэ, бүтээн гаргадаг продукциянгаа шанарынь найжаруулха, эрилтэ ехэтэй болгохо, өөрын үнэ сэн доошолуулха хараа зорилготой.

Э. ДАМБАЕВА.
ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: "Тон-Синь" предприятиин директор А. П. Ринчинов үйлэдбэрилэгдэһэн продукциянгаа дэргэдэ; Оёдоллой цехтэ шэнэ оньһон түхээрэлгэнүүд хабсаргагана.
М. ШАНТАКОВОЙ фото.

ШАХТЁРНУУД ХҮНДЭ БАЙДАЛТАЙ

Холбоолжоной шулуу нүүрһэнэй уурхайн саашанхи хуби заяан ямар байхаб гэхэн асуудалаар шахтёрнуудай коллектив бодолгото болоһоор үнинэй. Юуб гэхэдэ, тэрэни шүүлу нүүрһэ олзоборилдог техникэ, автотранспорт хуушараа, мүн коллективэй социальна асуудалнууд ороёхон ороор шиидхэгдэнэ. ажалшадтай самин саг соогоо түлэгдэнэгүй.

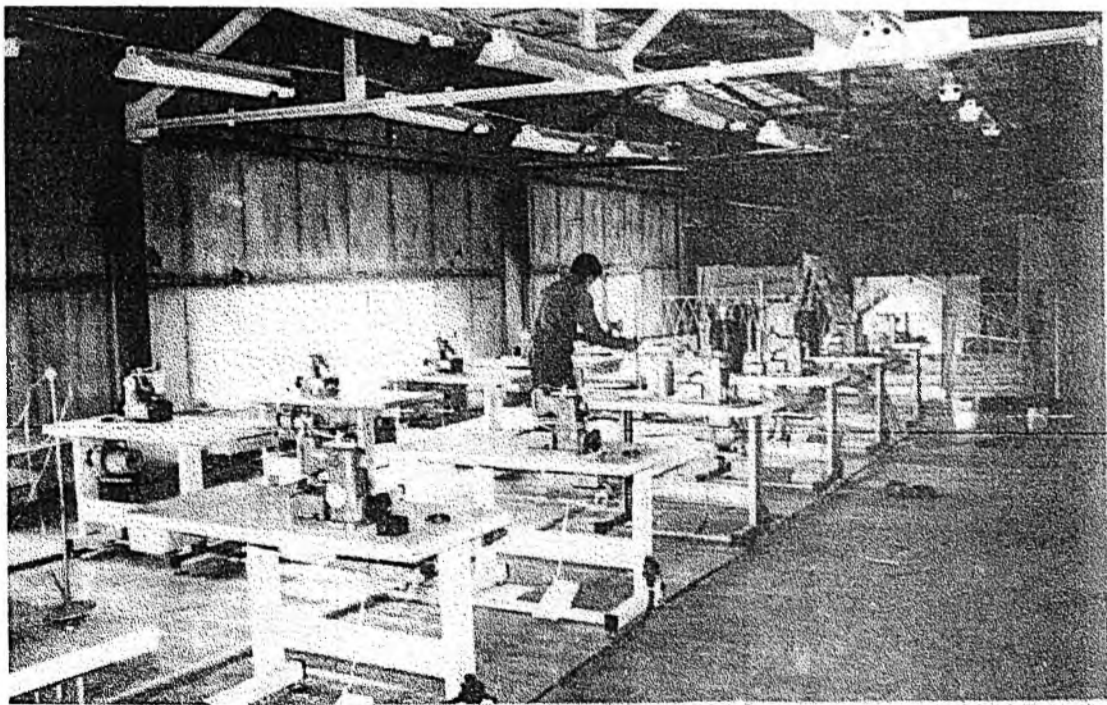
Эндэхи шулуу нүүрһэнэй уурхайн хүтэлбэрилэгшэд Республикын Правительствын болон Арадай Хуралай, мүн "Востоксибуголь" акционернэ бүлгэмэй коллегииин урда эдэ асуудалнуудые табья. Наяхан Республикын Президент Леонид Потапов, Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ Михаил Семёнов, "Востоксибуголь" акционернэ бүлгэмэй генеральна директор Иван Щадов харюусалгатай бүлэг хүдэлмэрилэгшэдтэй хамта Холбоолжоной уурхайн ажал хэрэгтэй танилсаа, хүтэлбэрилэгшэдтэйнь хөөрөлдөө, шухала асуудалнуудаар зохино шиидхэбэри абаа.

Холбоолжоной уурхайн директор Владимир Калашников жэл урда тээ коллективтэ юридическэ шюурай статус олгохо асуудал табиһан юм. Иимэ астууштай болобол, финансын асуудалнуудые гүйсэдөөр ба саг дары шиидхэхэ аргатай болохо хэмди гэжэ тэрэ мэдүүлһэн байгаа.

"Востоксибуголь" акционернэ бүлгэмэй генеральна директор И. Щадов энэниие буруушаахагүйбди, мүн тэрэшэлэн Холбоолжоной уурхайн ба Гусиноозерскын ГРЭС-эй хүтэлбэрилэгшэдтэй хоёр талаһаа хэлсэжэ, финансово-промышленна бүлэг боложо нэгэдэхэ хэрэгынь дэмжэхэ байһанаа тэрэ мэдүүлээ.

Тэрэшэлэн байгша оной хоёрдохи хатадһаа Гусиноозерскын шулуу нүүрһэнэй уурхайе удаа дараалан хааха тухай суглаанай протокол соо бэшэгдээ. Ушарынь гэхэдэ, эндэхи уурхай ашаг олзогүйгөөр хүдэлдэг, тиигээдшье шулуу нүүрһэнэйнь ноосэ барагданхай. юм. Эндэ үнэргэгдэһэн зүблөөн дээрэ шахтёрнуудые ажаалаар хангаха, мүн 1997 ондо хаагдаха предприятиин оршон тойронхи байгаали хамгаалха талаар хүдэлмэри ябуулха тухай тодорхой хөөрөлдөөн болоо.

Мүн зүблөөнэй протокол соо бусад документнүүд, шиидхэбэринүүд оруулагдаа. Тэрэни зариманиинь "Росуголь" нэгэдэл ба Россин Федерациин гүрэнэй бусад албан зургаануудта эльгээгдэхэ юм.
В. БАДМАЕВ.

"АМАРЕТТО" ГАРГАГДАХАНЬ

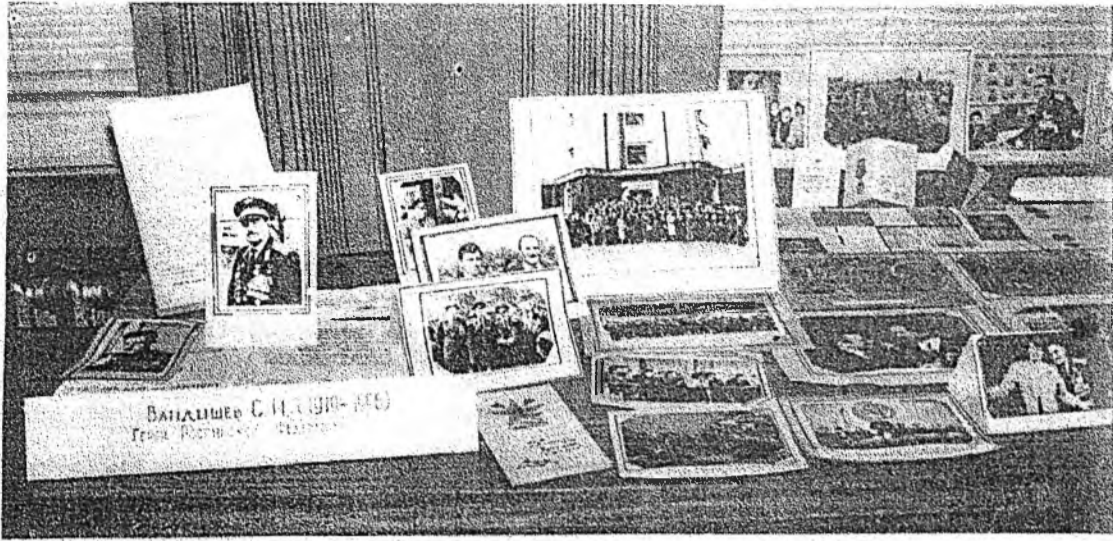
Улаан-Үдын "Ливона" завод һүүлэй үедэ атаархамаар хэдэн янзын архиин зүйлнүүдые үйлэдбэрилэн гаргадагараа онсо шалгардаг болонхой гэшэ. Элдэб сортын хара архиһаа гадуур, мүн лэ жэмэсэй архинууд (наливка, настойка) ассортимент соонь оролсоно. Зүгөөр тус заводой коллектив эдэ продукцияраа

хизаарланагүй. Энэ предприяти ойрын сагта амтатай хатуу улаан архи (ликёр) үйлэдбэрилжэ захалхань. Иимэ ушарһаа 450 мянган доллар сэнгтэй архи амһарта руу юулэхэ Италийн түхээрэлгэнүүдые тодхожо наяхан дүүргэбэ. "Амаретто" гэхэн өөрынгөө түрүүшын парти ликёр туршажа үзөө гэжэ

хэлэхэ хэрэгтэй. Улаан-Үдын шэлэй заводто бүтээгдэһэн хээ угалзатай шэл бүтүлхэнүүд соо амтатай хатуу улаан архи (ликёр) юулэгдэхэ юм. Газаа тала, мүн досоохи юумэн тухайнь нэмэлтэ соносхол хэлһэнэй үлүү гэжэ һанагдана.

Манай корп.

Улаан-Үдэ хотын 330 жэлэй оёе угтуулан

ТҮҮХЫН БАРИМТАНУУД ГЭРШЭЛНЭ

Юниин 5-да Улаан-Үдэ хотын захиргаанай байшанай бага зал соо хотын 330 жэлэй ойн баярта зориулагданаан выставкэ Буряад Республикын Национальна архив үнгэргэбэ.

Национальна архивай директор Дора Санжиевна Абагаевагай хэлэһэнэй ёһоор, архивайхидай Улаан-Үдэ хотын захиргаанда выставкэ үнгэргэхэ асуудалаар хандаһаниинь, тэдэ эдэхэ үүсхэлынь дэмжэжэ, выставкэ дэлгэхэ тусхай байшан дурдахахаа гадна 3 миллион түхэригэй туһаламжа үзүүлбэ. Выставкэ гол түлэб хотын эрхэтэдэй хубийн архивай фото-зураг болон документнүүдээ бүридхэгдэбэ.

Выставкэ нээлгын баяр ёһолоддо Буряад Республикын Президентын болон Правительствын хэргүүдые эрхилэгшын орлогшо А.Г. Лубсанов, Арадай Хуралай депутат В.К. Кукшинов гэгшэд хабаадалсаа. Удаань эрдэмтэд, хизаар ороноо шэнжэлэгшэд, хотымнай айлшад выставкэ хаража, ехээр һонирхобо.

Н.Н. Бурлаковой, Танскиинхидай бүлын, А. У. Хахаловой, Н. Б. Пивоваровой, Р. С. Мэрдыгеевой, Г. Ц. Цыдынжаповой болон бусадэй хубийн архивуудай выставкэнүүд тон ехэ һонирхол татаһан байна. Тиихэдэ хэдэ бэшгэй эрдэмэй кандидат И. З. Ярневский хубийн архивтай наһанайн хүхэр Эвелина Наумовна тагиссуулжа, ехэ һонин баримтануудые сугларагшадта дурдахаба.

Хубийнгаа архивуудые Национальна архивта тушааха хүсэлэнтэй байһан арадай поэт Д.З. Жалсарев, СССР-эй арадай артистка Л.П. Сахьянова гэгшэд уригданаан байгаа. Тиймэһээ тэдэнэй архивуудые һаяар олонинтэ хараха аргатай болохо юм. Гадна республикимнай мэдээжэ хизаар ороноо шэнжэлэгшэ, философийн эрдэмэй кандидат Е.А. Голубевой

ба Буряад Республикын уран зурааша, Советскэ Союзай Герой Г.Н. Москалёвой хубийн архивууд Национальна архивта дамжуулагданаан байна.

Выставкэ дээрэ дэлгэгдэһэн материалнууд Улаан-Үдэ хотын ХХ зуун жэлэй эхинһээ мүнөө үе болотор хүгжэлтэнь фото-зурагуудаар, тусхай документнүүдээр гэршэлнэ.

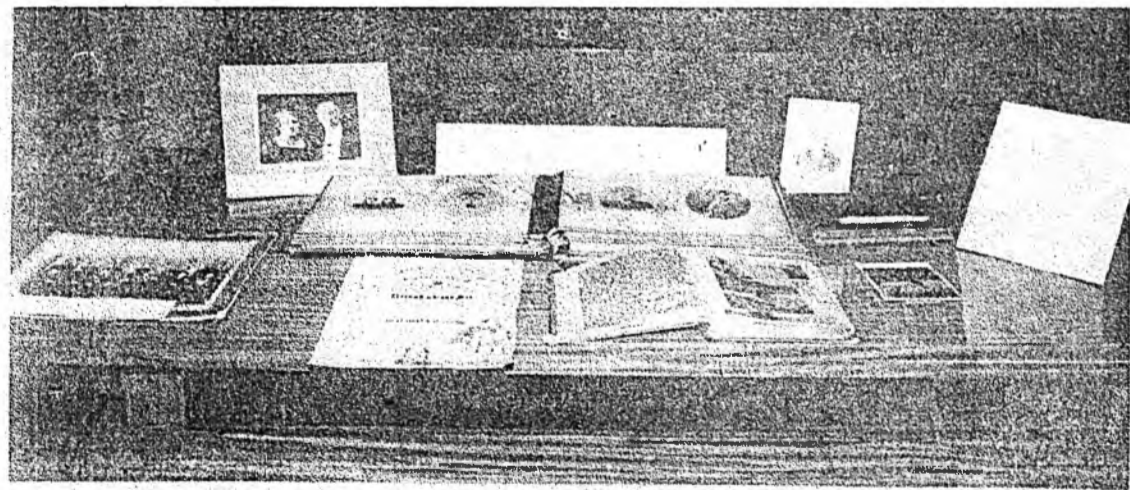
Николай Николаевич Бурлаковой архив материалнуудайнгаа удхын, баримтануудай талаар тус выставкэдэ эгээл һонин байгаа гэжэ онсо тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Тиигээдшье тон олон фото-зурагууд, документнүүд эндэ дурдахагдаба гээшэ. Тобшохоноор хөөрөбэл, Н.Н. Бурлаков 1856 ондо түрэхэн, 1870 ондо Верхнеудинскын уезднэ училищи дүүргэжэ, аяар 25 жэлэй туршада хүдөөгэй приходскэй училищида багшалажа байха үедөө үдэр бүрийн дневник бэшэжэ ябаһан хүн байна. Энэнь тон шухала удхатай документ болоно гэшэ аабдаа. Бэенгээ муудахада, багшын ажалаа орхижо, фото-буулгабари хэдэг болохоодоо, Верхнеудинск хотын эгээл "хуушан" фото-зурагуудые абаһан байна. Н.Н. Бурлаковой түүхэтэ баримтаар баян материалнууд 1969 онһоо гүрэнэй архивта хадагалагдана.

Түгэсхэлдөө Буряад Республикын Национальна архивта 40 гаран хубийн архив хадагалагданхай аад, тэрэ үдэр 17-ниинь харагшадтай һонорто дэлгэгдэһэн байна гэжэ тодорхойлоёбди.

Б-М. БАЛДАНОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: С.И. Вандышев болон Танскиинхидай бүлэнүүдэй хубийн архивай материалнууд.

М. ШАНТАКОВОЙ фото.

ЗОХЁОХЫ АЖАЛАЙНЬ БОГОҢО

Мүһөө сагай орёо байдалда нютагаймнай залуу, бэлиг шадбаританай нэгэн Ригчин-Доржо Бурхиве оорингөө дуунай альбом гаргуулжа, олоной һонирхол татан, манаа ехэтэ урмашуулан баясуулһаниинь найшаалтай. Буряад аялга дуунда дуратайшуул, шэнэ нэрэ анхаратты. Энэ болбол залуу хүнэй зохёохы ажалайнь богоһо, харгы замайнь эхин болоно. Тиймэһээ мэргэжэлтэ хүгжэмшэд, дуушад, шүүмжэлэгшэд дүмүүхэнээр, урма зоригын, зохёохы эрмэлзэлэйн гол шэглэл, абьяас адуулангүй дүнгэжэ, дүршэлөө хубаалдан түшэглэжэ, одо заяата

замайнь залуур найжалжа үгэнэ бээ гэжэ пайдаха байнаб. Түрүүшын дуунай альбом соо арбан хоёр дуун оролхой. Ригчин-Доржо хүгжэм бэшэхэһээ гадна дуунуудаа өөрөө хангиурдан дууладаг юм. Ямараар дуулаагынь "Үетэн" ансамблиин концерт нэгшье дахин хараһан хүн сэгнэһэн байха. һонирхонгүй гарахаар бэшэ. Саашадаа эдэ дуунуудын олондо мэдээжэ боложо, нэрэтэй, солотой бусад дуушадаймнай концертынь шэмэглэхэ байха. Би эндэ эгээлэй шагнагшын зүһнөө хэдэн үгэ бэшэхэ хүсэлтэйб. Дуран тухай, али гансал Хэжэнгэ тухайгаа сэдэбтэй (темэтэй) дуунуудаа

альбомын бүридэһэн бэшэ хэн тула найшаалтай. Жэшээлбэл: Е. Бальжировагай "Эрдэнитэ буряад хэлэмнай", Х. Галсановагай "Сагаалганаар", "Шатар наадаг", М. Чойбоновой "Арюухан хуһал", Ц. Цырендоржиевай "Һарахан" гэгшэн шүлэгүүдэй үгэнүүд дээрэ бэшэгдэнхэй. Ц. Цырендоржиевай шүлэгэй үгэ дээрэ бэшэгдэһэн дууе дуулаа һэн гүт? Үгыл ёһотойт. Өөрсэ оорын түхэл маягтай, тусгаар талаан бэлигтэй Р.Д. Бурхивеай бэшэһэн дуунуудые аялга дуунда дуратайшуул уран найханай харалгада хабаадахадаа, ехэ дуратайгаар гүйсэдхэдэг, олоной анхаралда

ХИЛЫН ХАРУУЛШАДТАЙ УУЛЗАЛГА

1925 ондо байгуулагданаан Хягтын погранотряд Забайкалийн погранична округой түрүү сэрэгүүдэй тоодо ородог юм. Тэдэ Шэтын областин Красночикийско аймагһаа аяар Тувагай Республикын Токчинска аймаг хүрэтэр хилэ харууһалдаг.

Тиин майн 28-да, хилын харуулдаа үдэртэ зориулжа, Хягтын погранотрядтай командовани ветерануудаа уриһан байна. Тэдэнэй тоодо Буда Раднаевич Ганжуров, Буряад Республикын Президентын дэргэдэхи Старейшинэнүүдэй соведэй түрүүлэгшэ, арадай поэт Дамба Зодбич Жалсарев, УФСБ-гэй Ветерануудай соведэй түрүүлэгшэ, полковник Тимофей Занаевич Гармаев, тэрэнэй орлогшо Платон Игнатевич Питунов гэгшэд байба. Гадна Буряад Республикын УФСБ-гэй түрүүлэгшэ В. И. Халанов ба Залуушуулай хэрэгүүдэй талаар гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшэ С.В. Мантуров, Монгол орондо Россин генеральна консул, Дархан хотын консул болон бусад айлшад дунда бийһаа һэн.

Хягтын аймагай соведэй комитедэй түрүүлэгшэ С.Ч. Бадмаев тус һайндэрэй эдэбхитэй эмхидхэгшэ байгаа гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Забайкалийн погранична округой командалагшын туһалагша, Буряад Республикын Президентын түлөөлөгшэ В.Ж. Цыремпилов ба Хягтын аймагай захиргаанай гулваагай орлогшо В.В. Шилов гэгшэд баярай үгэнүүдые сугларагшадта хэлээ бэлэй. Дээрэ нэрлэгдэгшэд амаршалгын хажуугаар үшөө үнэтэ бэлэгүүдые барюулаа. Арадай поэт Д.З. Жалсаревай басаган Баярма Жалсарева аяншалгын эмхинээ 1 миллион түхэриг бэлэглэбэ.

Удаань сугларагшад сэрэгшэдэй жагсаал хаража хужарлаба. Парадые командалагша полковник В.Г. Сайниковай захиралта үгэхэдэн, сэрэгшэд оркестрэй дуун доро трибунын хажуугаар, жагсаалаар үнгэргэжэ, сугларагшадые ехээр баярлууһан байна. Һүүлээрнэ айлшад стадион дээрэ уригдажа, хилын харуулад хуули бусаар хилэ гаталагшадые бариха талаар дүй дүршэлөө харуулба.

Удаань Советскэ Союзай Герой Гармажап Гармаевай дүү хүбүүн Т.З. Гармаев маанадые дахуулжа, ахынгаа нэрэмжэтэ застава абаашаба. Тэндэ бидэниие заставын дарга капитан В.О. Гурский халуунаар угтажа абаад, казармануудта уриба. Гурбан дабхартай гоё байшанда оруулжа, сэрэгшэдэй ажабайдал тухай хөөрөжэ үгэхэнэйнгөө удаа капитан В. Гурский Гармажап Гармаевай музей харуулаа һэн. Тэрэнэй һүүлдэ бидэ, айлшад заставын сэрэгшэдэй урда амаршалгын үгэнүүдые хэлэхэн байнабди. Илангаяа Геройн дүү хүбүүн Т. Гармаевай аха тухайгаа хөөрэхэдэн, угаа һонин байгаа һэн. Удаань арадай поэт Дамба Жалсарев 1944 ондо сэрэгэй харуулан ябахатаа, бэшэхэн шүлэгөө уншаа, майор П.И. Питунов ба Б.Р. Ганжуров гэгшэд хилын харуула алба хэжэ ябаһан үе саг тухайгаа хөөрөө һэн.

Тэрэнэй һүүлдэ бидэ столово орожо, сэрэгшэдэй эдидэг хоолоор һонирхожо, өөһэдтэйн хөөрөлдэбэбди. "Хэршье гүрэн доторнай хүндэ һаань, бидэ нангин уялгаяа һайнаар дүүргэхэ гэжэ оролдобо гээшэбди. Эндэмнай һайнаар хооллуулна, бидэ өөһэд соогоо эбтэй эетэйнүүдбди", - гэжэ сэрэгшэд хөөрөбэ.

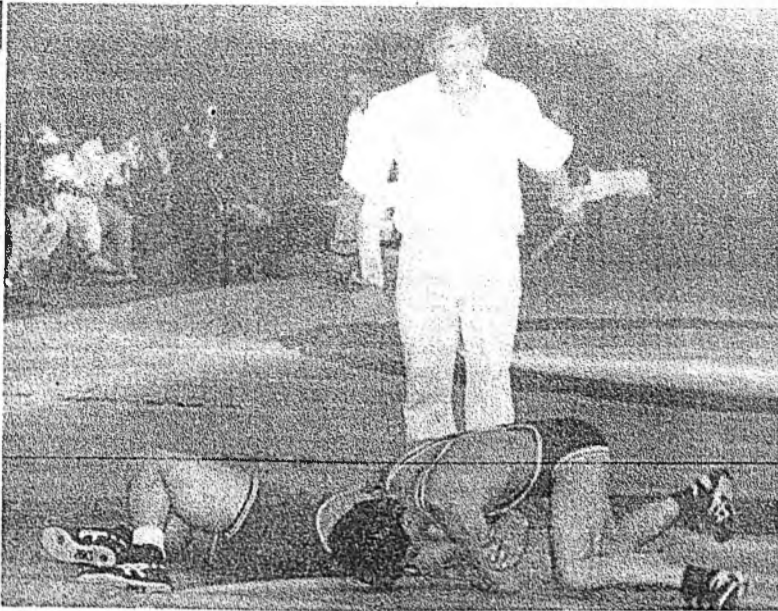
Буда ГАНЖУРОВ,
дайнай ба ажалай ветеран.

хүртэдэг болонхой. Илангаяа ургажа ябаһан "Улаан бургаануудта" - үхибүүдтэ онсо бүхөөр хадуугдажа, дура сэдхэлынь татаагынь дэмбэрэлтэй, ашатуһатай, үндэр согилтэдэх хүртэдэгын эрхимэй эрхин. Худанай һургуулийн һурагша "Наранай туяа - 94" гэгшэн республиканска конкурсын лауреат Эдик Цымылов Саша Хантаевтай сугтаа Р.Д. Бурхивеай "Шатар наадаг" гэгшэн дууе онсохоноор дуулажа, аймагай харалгада дипломантнууд болоо һэн. Лицейн 3-дахи классай һурагша Сэлмэг Дамбаринчинова Ригчин-Доржын "Мишн дурал" гэгшэн дуу гүйсэдхэжэ, аймагай "Наранай туяа-96" харалгын лауреатэй нэрэдэ хүртэжэ хүхэс. Үндэһэтэнэй 1-дхи лицейн директор Ж.Б. Санжиев нэгэ

радио-дамжуулага имэрхүү үгэнүүдые хэлээ һэн. "Үхибүүдэй дуулаха дуунууд ехэ хомор, нэгэ шотал тухай зуугаад дуунуудые хүгжэмшэлнэй бэшэжэ мүрьсэжэ байнхаар, тэдэнэй заримынь эхэ орондоо, түрэл хизаартаа зориулжа, хүүгэдэй дуулаха аялга, хүгжэм онсо шэнжэтэйгээр бэшэжэ байдаг һаань, туһатай байгаа". Ригчин-Доржо залуу хүбүүн. Саг жэлэй ошохо тума талаан бэлигын салгидан, угсаата арадайнгаа омоггорхолын болохонь болтогой!

С. БАЗАРОВА

Автор гонорараа Дээдэ-Онгостойн Дуйнхор гасанай барилгада хандиблана.

АБАРГА БҮХЭШҮҮЛ ТОДОРЬО

(Дэлхэйн, Европын, Азийн чемпион Борис Будаевтай шанда хүртэхын түлөө мурьсөөнхөө)

Дүрэ буяалдалгын барилдаагаар дэлхэйн, Европын, Азийн чемпион Борис Будаевтай шанда хүртэхын түлөө уласхоорондын дүрбэдэхи мурьсоон найхан Улаан-Удын хүүргын түмэр хэрэгсэлүүдэй заводой Соёлой-спортын ордон соо болобо. Монголой, Узбекистанай, Красноярска хизаарай, Шэтын болон Эрхүүгэй областнуудай, Буряад ороной 128 барилдаашан хибэс дээрэ гаража, хаба шадалаа туршанан, арга дүрээ үзэлсээн байха юм. Сэхьень хэлэхэдэ, энэ жэлдэ шэгнүүр бүхэндэ шанга тэмсэл боложо, нёдондо чемпионууд сооһоо гансал спортын мастер Мүнхэ Мункожаргалов үндэр нэрэ зэргээ хамгаалжа шадаа.

Миний шанда хүртэхын түлөө уласхоорондын дүрбэдэхи мурьсоондэ хабаадагшадые, айлшадые үнэн зүрхэниһөө халуунаар амаршалааб. Манай айлшад республикымнай нийслэл хотодо хүндэмүүшэ халуунаар угтагдаха юм гэжэ найдуулха байнаб. Сэсэн мэргэн бодолоороо, мүлимэл найн арга дүрөөроо, иналга туйлаха хүсэл эрмэлзэлээрэ барилдаанда дуратайшуулые баярлуулха байһаадатнай этигэнэб. Имангал эрхэмүүд илажа гараг лэ гэжэ хүсэхэ байнаб, - гэжэ Буряад ороной суута барилдаашан, Улаан-Удэ хотын хүндэтэ эрхэтэн Борис Дугданович Будаев мурьсоо нээхэ үедэ хэлэб.

Дүхэригөө дүхэригтэ һагшада һагшадаһаар, эгээл эрхим найн бэлдхэлтэйшүүл түгсэхэлэй нааданда гараһан байха юм. Россин чемпион, СССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мурьсоондэ шанда хүртэжэ, олохон уласхоорондын нааданда шалгаржа гарагша, уласхоорондын классай спортын мастер Андрей Матионов ("Динамо") Буряадай гүрэнэй университетэй оюутан Бадма Дашинамаевтай 48 килограммай шэгнүүртэ уулзаба. Дүршэл эхэтэй Андрей илажа гараха ёһотой гэжэ суглааргад һаһананһые байха. Зүгөөр залуу барилдаашан эдэбхитэйгээр туршалаа, хэдэн балла абаадиба. Тиигэжэ табан минутын үнгэрхэдэ, табло дээрэ 4:5 тоо яаржа байба. Россин габыатага тренер В. Н. Ивановой һурагна Б. Дашинамаев заншалта мурьсөөндэ түрүүшнхиеэ иналта туйлаа. Уласхоорондын классай спортын мастер Ширзад Юдашев (Узбекистан) Нацагдоржийн Энхбаатартай (Монгол) тулаадахадаа, 10:0 тоотойгоор шүүжэ, хүрэл медалаар шагнагдаа.

52 килограмм. Ехэ спортдо толотомо амжалтануудые

туйлаһанайнь түлөө Россин Федерациин Спорткомитедэй коллегиин шийдэхэбэрээр манай суута барилдаашадай нэгэн Сергей Замбаловта "Россин спортын габыата мастер" гэнэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгоһон тухай үнэмшэлгэ, энгэртээ зүүхэ тэмдэг мурьсөөе нээгын парад дээрэ барюулагдаба. СССР-эй ба Россин Федерациин габыата тренер Г. Б. Баймеевэй һурган хоридог Сергей Замбалов Россин хоёр дахин чемпион, СССР-эй чемпион. Дэлхэйн болон Европын түрүү һуури эзэлхын түлөө мурьсөөнүүдтэ хүрэл медалаар шагнагдаһан, дэлхэйн Кубогта хүртэһэн намтартай. Яһала найн хорилго бэлдхэлтэй байһанаа харуулжа, С. Замбалов һүүлшын уулзалгада спортын мастер Иван Шамбаевые 7:0 тоотойгоор динлэбэ. Буряадай гүрэнэй университетэй оюутан Фёдор Цыбиков сэрэгэй алба хаагша Николай Балтаевые булижа, гурбадахи шатын дипломоор шагнагдаһан байна.

Мухар-Шэбэрэй аймагай Хушуун-Үзүүрэй дунда һургуулида һуража байха үедөө тренер Олег Цыдыповэй хүтэлбэри дор барилдаанай нюусатай танилсаад, Буряадай гүрэнэй университетэ педагогикын эрдэмэй кандидат Кирилл Балдаевтай ударидалгаар мэргэжэлдэ дээшлүүлжэ байһан Жаргал Нимбусов найхан Санкт-Петербургта залуушуулай

дундаһаа оропойнгоо чемпион боложо, дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын түлөө мурьсөөндэ хабаадаха эрхэдэ хүртэбэ. Теэд манай үнинэй бэрхэ барилдаашан Андрей Пестерев ехэ хүсэл эрмэлзэл гаргажа, 57 килограммай шэгнүүртэ илаһан байха юм. Спортын мастер Максим Молонов гурбадахи һуури эзэлэб.

62 килограмм. Агын округой Согто-Хапгилай дунда һургуулида һуража байха үедөө барилдаанай секцидэ ябажа эхилэбэ, Буряадай багшанарай институтта мэргэжэлдэ дээшлүүлжэ, тренер болоод, мүнөө хүүгэдэй спортын 7-дохи һургуулида ажалладаг 25-тай Жамса Лхамажавов туйлаһандаа сэдхэлээ хапангүй, улам эршэтэйгээр хорилго хэнэ гэжэ тэмдэглэлтэй. Нёдондо жэл Россин Кубогта хүртөө һэн. Тиин мүнөө элдэ хэдэн толотомо иналта туйлажа, түрүү һуури эзэлхэнэ гадна, мурьсөөнэй эрхим барилдаашан гэжэ тоологдон, "Шарп" түхэлэй видеоманитофоноор шагнагдаа. Монголой суглуулагдамал командын гэшүүд Намхайдоржийн Очирхуяг, Мягмарын Баярсайхан гэгшэд шангай һууринуудта гараба. Түрүүшын хоёр мурьсөөндэ илаһан Сандак Цыденов энэ удаада дүрбэдэхи һуурида түригдэһөө.

Манай суута спортсмен

Борис Будаевтай барилдаадаг 68 килограммай шэгнүүртэ хаба шадалтай, гоё найхан арга дүрэтэй хэдэн хүбүүд сугларһан байгаа. 16 хүртэр наһатай спортсменүүдэй, сөө гү, али кадедүүдэй дундаһаа дэлхэйн, Россин чемпион, мүнөө Красноярскын гүрэнэй университетэй оюутан Адам Сайтиев, Монголой суглуулагдамал командын гэшүүн, уласхоорондын классай спортын мастер Товудоржийн Гансүх гэгшэдые бүдэрүүлһэн нютагаймнай барилдаашад Очир Дамдинов Валерий Шагжигаров хоёр түгсэхэлэй нааданда хабаа туршаба. Нёдондо жэл Россин чемпионатта дүрбэдэхи һуурида гараһан, байгша ондо Иван Ярыгинай шанда хүртэхын түлөө уласхоорондын мурьсөөндэ хүрэл медалаар шагнагдаһан О. Дамдинов 3:1 тоотойгоор динлэжэ, Борис Будаевтай зүгөө 1 миллион түхэригөөр, алтан дүрбэ бэлэлигээр урмашуулагдаһан байгаа.

Удаадахи шэгнүүртэ Монголой хоёр дахин чемпион Түмэпүлзийн Мүнхбаяр шандааһа шангатай байһанаа харуулба. Һүүлшын уулзалгада "Динамо" бүлгэмэй түлөөлэгшэ Юрий Майдархановые 5:1 тоотойгоор илажа гараа. Улаан-Удын гарнизонной сэрэгэй алба хаагша Хвича Киласония гурбадахи һуури эзэлэб.

Бусад шэгнүүрнүүдтэ спортын мастернууд Александр Маськов (Красноярск), Мүнхэ Мункожаргалов (Улаан-Удэ), уласхоорондын классай спортын мастер Андрей Лыков, спортын мастер Алексей Полянский (хоюулаа Красноярскаа) гэгшэд илажа, чемпионууд болобо.

Мурьсөөнэй гол спонсор болоһон "Мотом" гэжэ акционернэ бүлгэмэй тогтоһон 1000 доллар, алтан медаль, чемпионын лентэ, I шатын диплом илагшадта барюулагдаа. Хоёрдохой һуури эзэлэгшэдтэ II шатын диплом, мүнгэн медаль, үнгэтэ телевизор олгогдоһон байгаа. Гурбадахи һуурида гарагшадта III шатын диплом, хүрэл медаль, "Рибок" фйрмын спортивна костюмууд барюулагдаба.

Энэ мурьсөөн оутээрээ онсо удхатай байгааб гэхэдэ, манай суута барилдаашанай мүнөө зундаа США-да үнгэргэгдэхэ Олимпиин наадануудта хабаадахын урда тээхэнэ болоһон байна. Юниин 13-да Борис Будаев Сочи ошожо, хахад нара соо һуралсал хорилго хээд, халта амарһанайцаа һүүлээр бэлдхэлэйгтээ түгсэхэхэ шатада ошохо байна. Хоёрдохөөр, заншалта уласхоорондын мурьсөөн хэдэн шэлэ нэрэ элирүүлэб. Хэн мэдэхэб, хэдэн жэлэй үнгэрхэдэ,

эдэнэй дундаһаа Россин суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдаха бэлигтэй бэрхэ залуу спортсменүүд тодорхо аалам?! Абсолютна чемпионын нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө гол түлэб хүндэшгэ болон хүндэ шэгнүүрэй 4 барилдаашан хабаа туршаба. Эдэнэй дундаһаа Андрей Лыков онсо шалгаржа, абсолютна чемпион болоо.

Б-М. ЖИГЖИТОВ. **ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ:** "Мотом" гэжэ акционернэ бүлгэмэй гүйсэгдэхэ директор Михаил Карлович Тушемилов барилдаашадые амаршалан, үгэ хэлэжэ байна; шанга тулалдаанай үе; Борис Будаев 68 килограммай шэгнүүртэ илагшадта шангуудые барюулжа байна; манай алгарта спортсменэй унаган нүхэр - Красноярск хотоһоо ерэнэн дэлхэйн хоёр дахин чемпион Виктор Алексеев залуу барилдаашадта ханджа, үгэ хэлэбэ; мурьсөөндэ илагшад Б. Дашинамаев, О. Дамдинов.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

